

СЕКЦЫЯ «РАЗВІЦЦЁ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ ВА ЁМОВАХ ІНФАРМАТЫЗАЦЫІ ГРАМАДСТВА»

УЛАДЗІМІР МАЗГО І ЛІТАРАТУРАЗНАЎЧАЯ ЛЕКСІКА: ТЭНДЭНЦЫЯ ІНТЭЛЕКТУАЛІЗАЦЫІ МАЎЛЕННЯ

Маскальчук Д.П., Жэмчугова М.Е.

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт інфарматыкі і радыёэлектронікі
г. Мінск, Рэспубліка Беларусь*

Албут А.А. – старшы выкладчык

У рабоце разглядаюцца літаратуразнаўчыя тэрміны ў сучасным маўленні на аснове аналізу публіцыстычных тэкстаў і інтэрв'ю з пісьменнікам Уладзімірам Мазго. Мэтай даследавання з'яўляецца выяўленне асаблівасцей ужывання літаратуразнаўчай тэрміналогіі за межамі навуковага стылю – у публіцыстычным і гутарковым. Праведзены аналіз тэрміналагічнага апарату, зафіксаванага ў біяграфічнай публікацыі і інтэрв'ю. Устаноўлена, што большая частка вылучаных слоў адначасова належыць да навуковай тэрміналогіі і складае лексічны мінімум сучаснага чалавека. Зроблена выснова аб тэндэнцыі да інтэлектуалізацыі маўлення і пранікненні літаратуразнаўчай тэрміналогіі ў неакадэмічныя стылі.

Сучасны чалавек мае шырокі круггляд і веды з розных галін, у тым ліку ў літаратуразнаўстве. Таму калі чалавек цікавіцца мастацкай літаратурай, то гэта не проста чытанне твораў, але і валоданне пэўным тэрміналагічным апаратам, што дазваляе чытачу глыбей адчуваць аўтарскія задумы і фарміраваць свой круггляд. Такім чынам, у нас сфарміравалася гіпотэза, што веды ў літаратуразнаўчай тэрміналогіі патрэбны чалавеку не толькі пры вывучэнні навуковых тэкстаў, але і, напрыклад, у публіцыстычным ці гутарковым стылях.

Мы вырашылі пацвердзіць гэта на матэрыяле публікацый публіцыстычнага характару, у тым ліку на матэрыяле інтэрв'ю, узятага намі ў сучаснага пісьменніка – Уладзіміра Мінавіча Мазго. Яго творчасць арыентавана пераважна на школьнікаў, якія яшчэ не маюць вельмі шырокіх ведаў у літаратурнай сферы, але ў іх ужо ёсць пэўны сфарміраваны круггляд. Выбар менавіта гэтага аўтара абумоўлены таксама тым, што яго творчасць шырока прадстаўлена ў перыядычным друку і дзіцячай літаратуры, а сам пісьменнік актыўна ўдзельнічае ў публіцыстычнай дзейнасці.

Уладзімір Мазго (нарадзіўся 5 сакавіка 1959 г. ў Зэльве) – беларускі дзіцячы пісьменнік, паэт, празаік і публіцыст. Лаўрэат некалькіх літаратурных прэмій. Вучыўся на філалагічным факультэце БДУ (скончыў завочна ў 1985 г.), што надало яму моцную тэарэтычную базу і адчуванне моўнай формы. Служыў у арміі (1979–1981 гг.). Працаваў карэспандэнтам, выхавацелем, на тэлебачанні, у выдавецтвах «Юнацтва» і «Мастацкая літаратура». Быў намеснікам галоўнага рэдактара часопіса «Вясёлка», а з 2010 г. займае такую ж пасаду ў часопісе «Польмя». З 2021 г. – намеснік старшыні Мінскага гарадскога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі. Паэтычны дэбют адбыўся ў 7-м класе – верш надрукаваў у газеце «Праца». У 1972 г. пачаў актыўна друкавацца ў выданнях «Бярозка» і «Піянер Беларусі». У маладосці сур'ёзна займаўся музыкай, што потым дапамагло яго вершам лёгка класіфікавацца на мелодыі. Творы адрозніваюцца лірычнасцю, меладычнасцю мовы і разуменнем псіхалогіі чытача дзіцячага ўзросту, што тлумачыць іх папулярнасць у школе і на сцэне. У. Мазго з'яўляецца членам Саюза пісьменнікаў Беларусі з 1984 г., ганаровы член – з 2019 г. На словы У. Мазго напісана мноства папулярных песень. Самая вядомая з іх «Белы буслік». Яго песні гучалі на фестывалях «Славянскі базар» і «Маладзечна» [1].

Для дасягнення пастаўленай мэты быў выкарыстаны метады суцэльнай выбаркі тэрміналагічных адзінак з тэксту публікацыі [1] і з тэксту інтэрв'ю з пісьменнікам. Адбор ажыццяўляўся па крытэрыі прыналежнасці слова да літаратуразнаўчай тэрміналогіі. У далейшым быў праведзены тэматычны аналіз выбраных адзінак і іх размеркаванне па сферы ужывання.

З публікацыі [1] мы выбралі літаратуразнаўчыя паняцці і атрымалі наступны спіс: *паэт, пісьменнік, публіцыст, літаратурна-драматычны, часопіс, вершы, допісы, літаратура, аўтар, кнігі, творы*. Як бачна, большасць гэтых слоў абазначае асоб, звязаных з літаратурнай дзейнасцю (*паэт, пісьменнік, публіцыст, аўтар*), або прадукты гэтай дзейнасці (*вершы, кнігі, творы, допісы*). Асобна вылучаецца прыметнік *літаратурна-драматычны*, які паказвае на жанрава-стылявую спецыфіку тэкстаў.

Таксама мы вылучылі словы, звязаныя з літаратурай, з інтэрв'ю, узятага ў пісьменніка: *пісьменнік, верш, казка, слова, лірычныя мініяцюры, празаік, літаратар, паэтычны дэбют, лірычнасць*. У параўнанні з папярэднім спісам тут з'яўляюцца больш спецыфічныя тэрміны (*лірычныя мініяцюры, паэтычны дэбют, лірычнасць*), якія патрабуюць больш глыбокага разумення

літаратурнага працэсу. Гэта сведчыць аб тым, што нават у гутарковым па фармаце інтэрв'ю пісьменнік выкарыстоўвае прафесійную лексіку.

Можна сцвярджаць, што вылучаныя словы адначасова з'яўляюцца і тэрміналогіяй (уласцівай для навуковага стылю), і лексічным мінімумам сучаснага чалавека (таму могуць ужывацца таксама ў іншых стылях, такіх як публіцыстычны і гутарковы). Цікава адзначыць, што некаторыя адзінкі (напрыклад, *літаратар*, *лірычнасць*) сустракаюцца часцей у маўленні саміх пісьменнікаў і крытыкаў, а іншыя (*пісьменнік*, *кніга*) з'яўляюцца агульнаўжывальнымі.

Такім чынам, можна меркаваць, што назіраецца тэндэнцыя да інтэлектуалізацыі маўлення: элементы літаратуразнаўчай тэрміналогіі пранікаюць у публіцыстычны і нават гутарковы стылі, што сведчыць аб далучанасці сучаснага чалавека да навуковай карціны свету. Таму зараз часткай нашага светаўспрымання з'яўляюцца і веды ў розных галінах, у тым ліку ў філалагічных навук, у літаратуразнаўстве.

Пашырэнне кола літаратуразнаўчых тэрмінаў у сучаснай мове адлюстроўвае не толькі рост адукацыйнага ўзроўню, але і змяненне спосабаў успрымання мастацкага тэксту. Калі раней спецыялізаваную лексіку ўжывалі пераважна прафесіяналы – крытыкі, выкладчыкі, даследчыкі, то сёння гэтыя словы ўваходзяць у актыўны лексікон шырокай аўдыторыі. Гэта робіць дыскусіі пра кнігі і аўтараў больш дакладнымі і аргументаванымі: чытачы лёгка апеліруюць да паняццяў *лірычнасць*, *жанр*, *праграма аўтара*, што павышае якасць літаратурнай рэфлексіі ў СМІ і сацсетках.

Аднак такая інтэлектуалізацыя можа мець і адваротныя наступствы: узнікае небяспека фармальнага ўжывання тэрміналогіі без глыбокага разумення кантэксту, што вядзе да павярхоўных інтэрпрэтацый. Таму важна спалучаць пашырэнне тэрміналагічнага поля з адукацыйнымі праектамі – публікацыямі, інтэрв'ю, лекцыямі, якія тлумачаць значэнні тэрмінаў і паказваюць метады іх прымянення ў аналізе тэксту. Такім чынам, развіццё літаратуразнаўчай лексікі ў публічным дыскурсе спрыяе культурнаму ўзбагачэнню грамадства, калі суправаджаецца асветніцкімі ініцыятывамі і крытычным мысленнем.

Спіс выкарыстаных крыніц:

1 Уладзімір Мазго // Мазырская цэнтральная раённая бібліятэка [сайт]. – URL: <https://mozyrlib.by/colleague/calendar/literary-mazgo.php> (дата звароту: 20.03.2026).